

תגמולים למשפחות הנספים בפעולות איבה

חוברת זו מסבירה את תנאי הזכאות לתגמולים למשפחות הנספים בפעולות איבה, על-פי חוק התגמולים לנפגעי פעולות איבה. דברי ההסבר המובאים כאן הם כלליים, ואין לראות בהם נוסח מלא ומוסמך של החוק. כל האמור בלשון זכר מכון גם לנשים.

הערה: בחוק שעל-פיו משלם הביטוח הלאומי תגמולים לנפגעי פעולות איבה חלים שינויים מעת לעת. לפיכך נא ברר את זכויותיך במוקד הטלפוני של הביטוח הלאומי או באתר האינטרנט – פרטים בפרק 9.

תוכן העניינים

1.	חוק התגמולים לנפגעי פעולות איבה	2
2.	שירותי ייעוץ וטיפול נפשי	5
3.	תגמולים חודשיים לאלמן, לאלמנה וליתומים	6
4.	מענקים להורים שכולים ותגמולים חודשיים	9
5.	שיקום, מענקים והטבות	13
6.	מענקים לכיסוי הוצאות אבל	25
7.	הגשת תביעה לתגמולים	29
8.	פרטים חשובים אחרים	33
9.	סניפי המוסד לביטוח לאומי	36

1. חוק התגמולים לנפגעי פעולות איבה

בחוברת מידע זו ביקשנו להביא לידיעת ציבור משפחות הנספים מידע מפורט על השירותים והזכויות להם הם זכאים, וכיצד ניתן לממשם. ללא ספק, אין די בפירוט המובא בפרסום זה כדי לענות על כל השאלות בנושא, ועל כן מומלץ לפנות בכתב או בעל פה לעובדים המוסמכים בסניפי המוסד לביטוח לאומי, להבהרת הזכויות ולקבלת הסבר והדרכה נוספים על אופן מימושו*.

על פי חוק התגמולים לנפגעי פעולות איבה תש"ל-1970, משפחות הנספים בפעולות איבה זכאים לתגמולים, לשיקום, למענקים ולהטבות. שיעורי התגמולים המשולמים למשפחות הנספים נקבעים על פי "חוק משפחות חיילים שנספו במערכה (תגמולים ושיקום) תש"י-1950".

הואיל והסכומים משתנים מפעם לפעם, צוין בחוברת רק הבסיס שהם מחושבים לפיו. גם שיעורי ההטבות משתנים מפעם לפעם, וכדי למנוע אי בהירות בעניין זה, לא הוכנסו לפרסום זה הסכומים השונים. הסכומים המעודכנים של התגמולים וההטבות נמצאים במשרדי המוסד לביטוח לאומי.

מה היא פגיעת איבה?

פגיעת איבה היא אחת מאלה:

- פגיעה מפעולות איבה של כוחות אויב, לרבות פעולות איבה שארעו מחוץ לישראל, ומטרתן היתה פגיעה בעם היהודי.
- פגיעה בשגגה מידי אדם עקב פעולות איבה של כוחות אויב, או פגיעה בשגגה בנסיבות שהיה בהן מקום לחשש סביר שתבוצע פעולת איבה.
- פגיעה מנשק שהיה מיועד לפעולות איבה של כוחות אויב, או פגיעה מנשק שהיה מיועד נגד פעולה כזאת, חוץ מפגיעה שנפגע בה אדם בן 18 ומעלה בזמן שהוא עושה מעשה פשע או עובר עבירה שיש בה זדון או רשלנות פושעת.

על מי חל חוק התגמולים לנפגעי איבה?

החוק חל על מי שהוא אחד מאלה:

- אזרח ישראל או תושב ישראל, בין שנפגע בישראל ובין שנפגע מחוץ לה.
- אזרח ישראל או תושב ישראל, המתגורר בשטחי יהודה שומרון ועזה.
- אזרח ישראל שנפגע מחוץ לישראל, ולא חלפה שנה מהמועד בו חדל להיות תושב ישראל.
- מי שנכנס לישראל כחוק על פי אשרה או רישיון שניתנו לפי חוק הכניסה לישראל, או מי שפטור מאשרה (כגון בעל דרכון דיפלומטי, תייר ממדינה שיששראל פטרה אותה מחובת אשרה וכיו"ב) ונפגע בשטח מדינת ישראל או בשטחי יהודה, שומרון וחבל עזה.
- תושב שטחים שבידו תעודת זהות ישראלית שנפגע בתחום הקו הירוק.
- תושב שטחים שבידו התר כניסה ממפקד כוחות הצבא בשטח, שנפגע בתחום הקו הירוק.
- תושב חוץ שנפגע תוך כדי ועקב עבודתו אצל מעביד ישראלי בחו"ל.

"מעביד" לעניין זה – מדינת ישראל או מעביד אחר לפי אישור שר העבודה והרווחה.

מדינת ישראל כמעביד – שגירויות וקונסוליות ברחבי העולם, משלחות שונות מטעם המדינה וכו'.

המעבידים האחרים שאושרו על ידי השר הם:

1. צים – חברת השיט הישראלית בע"מ
2. אל ים – אניות תפוזרת (1967) בע"מ
3. ימית – חברה להובלת דלק בע"מ
4. ימים – חברה להובלת פרי בע"מ
5. חברה להשקעות ולמפעלים בע"מ
6. קווים – חברת אניות בע"מ
7. אטלנטיק – חברה לדיג וספנות בע"מ
8. מירון ספנות בע"מ
9. ים סוף – חברה לדיג ולספנות בע"מ
10. מור – חברה לספנות בע"מ
11. בת גולן – קווי הים התיכון בע"מ
12. אופיר – מימון ונכסים בע"מ

13. אניות – קווי הים התיכון בע"מ
14. טיראן – קווי הים התיכון בע"מ
15. ספי ים בע"מ
16. גדות ים בע"מ
17. בנק הספנות לישראל בע"מ
18. שירותי טנקרים בע"מ
19. נתיבי נפט בע"מ
20. הסוכנות היהודית לארץ ישראל
21. קרן היסוד המגבית המאוחדת לישראל
22. סולל בונה ארצות חוץ בע"מ
23. פיתוח מקורות מים ארצות חוץ בע"מ
24. אגרי דב – חברה לפיתוח חקלאות ארצות חוץ בע"מ
25. אל על נתיבי אוויר לישראל בע"מ
26. ג'רוזלם פוסט פבליקיישנס בע"מ
27. פלסתיין פוסט בע"מ
28. ידיעות אחרונות בע"מ
29. בנק לאומי לישראל בע"מ
30. בנק דיסקונט בע"מ
31. בנק הפועלים בע"מ
32. מפעל מלווה העצמאות והפיתוח (הבונדס)
33. ההסתדרות הציונית העולמית

נפגע איבה בחו"ל כאמור, הזכאי לפיצוי מכוח אותה עילה לפי דיני המדינה שבה נפגע או הארץ שבה הוא תושב, אינו זכאי לתגמולים לפי חוק התגמולים לנפגעי פעולות איבה.

בתקנות התגמולים לנפגעי פעולות איבה (מתן גמלאות לתושב חוץ) נקבעו זכויות מיוחדות לבני משפחה של תושב חוץ שנפגע בחו"ל בנסיבות שצוינו לעיל.

על מי לא חל החוק?

החוק אינו חל על פגיעה שנפגע אדם המשתייך לכוחות אויב, מסייע להם או פועל בשליחותם או מטעמם או על מנת לקדם מטרותיהם.

2. שירותי ייעוץ וטיפול נפשי

קשר ראשוני

עובדי השיקום (עובדים סוציאליים בעלי הכשרה מיוחדת) בסניפי המוסד יוצרים קשר עם המשפחות מיד לאחר הפיגוע ועומדים לרשות הזכאים במתן ייעוץ, הדרכה והכוונה בכל בעיה הכרוכה בשיקומם מבחינה נפשית, חברתית ומשפחתית ובנוגע לדרכי מימוש הזכויות והשירותים השונים.

טיפול פסיכולוגי

בנוסף לייעוץ הנפשי הניתן על ידי עובדי השיקום, זכאים **אלמן, אלמנה, יתומים, הורים שכולים ואחים שכולים** למימון טיפול פסיכולוגי, כאשר להערכת עובד השיקום טיפול זה יכול לסייע בשיפור מצבם הרגשי ותפקודם. למימוש קבלת עזרת מחלקת השיקום במימון טיפול פסיכולוגי, על הזכאי להיפגש עם עובד השיקום שלו. מימון הטיפול מותנה בהסכמה בין הזכאי לבין עובד השיקום לגבי הבעיה/יות הדורשת/ות התייחסות, יעדי הטיפול, הערכת היכולת להיעזר בטיפול וסוג הטיפול הנדרש. במסגרת אישור הטיפול ייקבעו סוג הטיפול, תדירותו ומשך הטיפול. אם לקראת תום תקופת הטיפול שאושרה יתברר שיש צורך בטיפול נוסף יידבק צורך זה על ידי ועדה מקצועית בכירה. טיפול יאושר רק אם יינתן על ידי מטפל מוסמך, המתאים לתת את הטיפול הנדרש במסגרת שירות רפואי מוסמך. מימון הטיפול יתבצע על ידי הפניית הזכאי למטפל ששכרו ישולם ישירות על ידי מחלקת השיקום.

שירותים תמיכתיים

השיקום מארגן קבוצות תמיכה טיפוליות לאלמנים/ות ולהורים שכולים המיועדות לסייע למשתתפים בהתמודדות עם הקשיים המתעוררים בעקבות האובדן. הקבוצות מתקיימות ברוב הסניפים והפעלתן מותנית במספר המשתתפים. כמו כן מפעיל אגף השיקום מתנדבים למתן סיוע ותמיכה רגשית למשפחות השכולות.

3. תגמולים חודשיים לאלמן, לאלמנה וליתומים

אלמן, אלמנה ויתומים זכאים לתגמול חודשי קבוע

סכום התגמול מחושב באחוזים ממשכורתם של עובדי מדינה בדרגה 19 בדירוג המנהלי, ומצורפות אליו הטבות סוציאליות כגילום חודשי. הסכומים משתנים לפי השינויים במשכורת עובדי המדינה (עקב הסכמי עבודה ותוספת יוקר), או לאחר שמתברר, בבדיקה תקופתית הנערכת אחת ל-6 חודשים, כי סכום התגמולים נשחק לעומת השכר הממוצע של עובדים בשירות הציבורי-קהילתי.

אלמן, אלמנה שאין עמם ילדים

אלמן או אלמנה ללא ילדים יקבלו תגמול בשיעור של 85% מן התגמולים המשולמים לאלמן/ה שילדיהם בגרו. נא ראה בסעיף "אלמן/ה שילדיהם בגרו" להלן.

אלמן, אלמנה שיש עמם ילדים

אלמן או אלמנה שיש עמם ילד שעדיין לא מלאו לו 21 שנים יקבלו תגמול בשיעור של 191.3% ממשכורתו של עובד מדינה בדרגה 19 בדירוג המנהלי. בעבור כל ילד נוסף משולמת תוספת של 11% מסכום התגמול. האלמן/ה יוסיפו לקבל את התגמול כל זמן שהילד משרת שירות חובה בצה"ל, גם אם מלאו לו 21 שנים.

אלמן או אלמנה שיש עמם ילד שמלאו לו 21 שנים יקבלו תגמול בסכום קטן יותר מן התגמול המשולם לאלמן/ה שיש עמם ילד אחד קטין (למטה מגיל 18). שיעור התגמול: הסכום המשולם לאלמן/ה עם ילד אחד פחות סכום ההפרש שבין התגמול המשולם לאלמן/ה עם שני ילדים לבין התגמול המשולם לאלמן/ה עם ילד אחד.

גרושתו של נספה פעולות איבה

גרושתו של נספה, שלא נישאה בשנית, זכאית, בתנאים מסוימים, לתגמולים. תנאי הזכאות הם:

1. הגרושה הייתה במות הנספה בת 40 שנים או יותר או היא אם ליתום של הנספה.
2. הנספה היה חייב במותו במזונותיה של האישה על פי פסק דין של בית משפט או של בית דין מוסמך או על פי הסכם בכתב.

סכום התגמול ייקבע בהתאם לגובה המזונות שמקבלת הגרושה. יתום הנמצא זמנית מחוץ לביתה של אמו הגרושה, במוסד או אצל יחיד המספקים לו לינה וכלכלה, ישולמו לאמו תגמולים חודשיים שהיו משתלמים לה כאילו הגיעה אותה שעה לגיל 40 שנים.

לגבי התשלום בעד היתום, נא ראה "יתומים במצב מיוחד".

אלמן/ה שילדיהם בגרו

אלמן או אלמנה שילדיהם בגרו (ילדיהם הגיעו לגיל 21 שנים אך טרם מלאו להם 24 שנים) יקבלו תגמול בשיעור 89% מן התגמול הבסיסי המגיע לאלמן/ה עם ילד אחד.

החל ביום 1.6.1995, יקבלו אלמן/ה שילדיהם בגרו תוספת לצרכים מיוחדים (תוספת הטבות סוציאליות כגילום חודשי). בהגיע הילד האחרון לגיל 24 תשולם לאלמן/ה תוספת בשיעור קטן יותר.

התוספת האמורה תהיה צמודה לשינויים שיחולו בתגמולים.

אלמן/ה שנישאה

אלמן או אלמנה שנישאו לא יהיו זכאים עוד לתגמולים, אך יהיו זכאים למענק נישואין וכן יוסיפו לקבל תגמולים בעבור ילדיהם עד שימלאו להם 21 שנים. התגמול בעבור הילד הראשון – 100.4% ממשכורת עובד מדינה בדרגה 19 בדירוג המנהלי. התגמול בעבור כל ילד נוסף – 24% ממשכורת עובד מדינה בדרגה 19 בדירוג המנהלי, עד תקרת המשכורת בדרגה זו.

תוספת תגמול לאלמנה בהיריון ומענק לידה

אלמנה שהייתה בהיריון בעת שהתאלמנה תקבל תוספת בשיעור שליש מתגמוליה. התוספת משולמת למן החודש השביעי להריונה ועד תום ההיריון. לאחר הלידה תקבל מענק חד פעמי בשיעור שנקבע בחוק.

יתומים במצב מיוחד

המוסד לביטוח לאומי רשאי לשלם, במקום התגמול לו זכאי היתום, את הוצאות הטיפול במוסד רפואי וחינוכי או הוצאות השגחה אצל יחיד, אם מתקיים ביתום הצורך בטיפול או בהשגחה כאמור.

יתום משני הוריו

יתום משני הוריו הזכאי עקב היותו יתום גם לתגמול (לפי חוק נפגעי איבה) וגם לגמלה (לפי חוק הביטוח הלאומי) – יהיה זכאי מכוחו של הורה אחד לתגמול לפי חוק נפגעי פעולות איבה ומכוחו של הורה שני לתגמול לפי חוק ביטוח לאומי.

תגמולים ליתומים משני הורים

יתום ששני הוריו נספו כתוצאה מפעולת איבה, וטרם מלאו לו 35 שנים, יהיה זכאי לתגמול בשיעור של 80% מהתגמול המשולם ליתום (גובה התגמול כיום 812 ש"ח) וזאת למשך 24 חודשים בתנאים הבאים:

א. אם היתום לא קיבל כלל תגמול (ובעת האירוע היה מעל גיל 21), יקבל תגמול במשך 24 חודשים עד הגיעו לגיל 35.

ב. אם שולמו לו תגמולים לפני הגיעו לגיל 21, יופחת מספר החודשים בהם קיבל תגמול, ממספר החודשים להם הוא זכאי (24 חודשים).

ג. אם שולמו ליתום תגמולים במשך 24 חודשים, לא יהיה זכאי לתגמול הנ"ל.

תחולה: התיקון יחול על יתומים שהתייתמו בפעולת איבה מיום 1.10.2000 ואילך. תחילת התשלום 1.9.2005.

4. מענקים להורים שכולים ותגמולים חודשיים

מענקים

החל ב־1.1.2001, זכאים הורים שכולים לקבל בשנה הראשונה לפיגוע 2 מענקים חד פעמיים.

המענק הראשון משולם להורים מיד לאחר שהביטוח הלאומי אישר את תביעתם לתגמול. והמענק השני משולם כעבור 6 חודשים מתשלום המענק הראשון.

תשלום המענקים אינו מותנה בגובה ההכנסות של ההורים השכולים.

סכום המענק (נכון למאי 2007)	
לזוג הורים	26,690 ש"ח
להורה בודד	21,352 ש"ח

מענק ליתומים משני הורים שלפחות אחד מהם נספה בפעולת איבה

יתום משני הורים, שלפחות אחד מהם נספה בפעולת איבה, שהיה בעת האירוע בגיל 21 ומעלה וטרם מלאו לו 30 שנים במועד האירוע, זכאי למענק חד פעמי בגובה המענק המשולם להורה שכול בודד. המענק ישולם בשני תשלומים שווים. המחצית הראשונה בסמוך למועד האירוע והמחצית השנייה שישה חודשים לאחר מכן.

תגמולים חודשיים

נוסף למענקים, הורים שכולים זכאים לתגמול חודשי קבוע. בשנה הראשונה משולם להורים תגמול בשיעור מינימאלי, כעבור שנה מחושב התגמול לפי הכנסת ההורים, מעבודה ו/או מעסק מושכר.

לא יילקחו בחשבון – הכנסת זוג הורים עד 3,128 ש"ח, וכן הכנסה להורה יחיד עד 2,502 ש"ח.

הורים והורה יחיד בעלי הכנסות מעל לסכומים הנ"ל – יופחת מהתגמול המשולם להם סכום השווה ל-37% מהכנסתם, ובתנאי שסכום התגמול לאחר ההפחתה לא יהיה נמוך משיעור התגמול המינימאלי.

- **לזוג הורים** שאין להם הכנסות ישולם תגמול בשיעור של 134.2% ממשכורתו של עובד מדינה בדרגה 19 בדירוג המנהלי.
- **להורה יחיד** ישולם תגמול בשיעור של 80% מהתגמול המשולם לזוג הורים. סכומי התגמול משתנים לפי השינויים במשכורות של עובדי המדינה, או לאחר שמתברר, בבדיקה תקופתית הנערכת אחת ל-6 חודשים, כי סכום התגמולים נשחק לעומת השכר הממוצע של עובדים בשירות הציבורי-קהילתי.
- **בעבור כל קטין** (אח או אחות של הנספה) משולמת תוספת 10% מן התגמול המשולם לזוג הורים (גם אם יש הורה אחד) עד גיל 21 שנה. החל ביום 1.2.1996 משולמת התוספת בעד אח או אחות של הנספה הסמוכים על שולחן ההורה השכול, כמפורט להלן:
 1. בעד אח אחד או אחות אחת – 20% מהתגמול המשולם לזוג הורים עד שימלאו להם 21 שנים.
 2. בעד כל אח או אחות נוספים – 11% מהתגמול המשולם לזוג הורים עד שימלאו להם 21 שנים.

לא ייחשבו להכנסה קצבאות זקנה, קצבת שארים ונכות כללית מן המוסד לביטוח לאומי ופיצויים מגרמניה בגין נזקים לבריאות, וכן הכנסה בסך 3,128 ש"ח להורים, והכנסה בסך 2,502 ש"ח להורה יחיד. מקבלי התגמולים חייבים להודיע למוסד לביטוח לאומי על כל שינוי בגובה הכנסותיהם או במצבם המשפחתי. אי הודעה על שינוי בגובה ההכנסות יכולה לפגוע בתשלום התגמולים. להורים בגיל 60 לא תיחשב גם קצבת השאירים כהכנסה.

תגמול מחוסר פרנסה להורים שכולים

הורים שכולים אשר הכנסותיהם מכל מקור שהוא למעט קצבת זקנה, קצבת שארים עד גובה קצבת זקנה, קצבת ילדים, תשלומים תקופתיים המתקבלים כפיצוי על נזקי בריאות שנגרמו מחמת רדיפות הנאצים, קצבת נכות כללית על-פי חוק הביטוח הלאומי, קצבת נכות המשתלמת על פי חוק הנכים (מלבד תשלומים מיוחדים) וקצבה המשתלמת על פי חוק משפחות החיילים, ואינן עולות על 500 ש"ח לחודש לזוג ו-400 ש"ח לחודש להורה בודד – יהיו זכאים לתוספת לתגמול החודשי.

תגמול להורה שכול הנשוי לבן זוג שאינו שכול

הורה שכול הנשוי לבן זוג שאינו שכול, בשנה הראשונה ישולמו לו 2 מענקים חד פעמיים בשיעור המשתלם להורה בודד וכן ישולם לו תגמול בשיעור המשתלם לשני הורים שכולים, כל עוד הוא נשוי. לא ישולמו הטבות בעד בן זוג שאינו שכול.

יחד עם זאת התגמול שישולם לו יהיה בשיעור המשתלם לזוג הורים שכולים. אם הורה שכול שנפטר היה נשוי לפחות 3 שנים לפני פטירתו לבן זוג שאינו שכול, יהיה בן הזוג (כל עוד לא נישא מחדש) זכאי לתגמול בשיעור ההפרש שבין הכנסתו לבין התגמול המשתלם ליחיד.

אם הכנסתו (מכל מקור שהוא) מגיעה לגובה התגמול המשולם ליחיד או עולה עליו, לא ישולם לבן הזוג כאמור כל תגמול.

תגמול להורים שכולים שנפרדו

המוסד לביטוח לאומי רשאי לשלם לכל אחד מההורים השכולים שנפרדו תגמול המגיע ליחיד (80% מן התגמול המשולם לזוג הורים).

תגמול לבן זוגו של הורה שכול שנפטר

הורה שכול שנפטר – ישולם לבן זוגו, במשך 3 חודשים, החל בחודש שלאחר החודש שבו אירעה הפטירה, בנוסף לתגמול המשתלם לו, התגמול ששולם לנפטר ערב פטירתו.

מענק לידה למשפחות שכולות

משפחה שכולה שנולד לה ילד/ה לאחר האירוע, זכאית לתשלום מענק לידה עם הולדת הילד.
לקבלת המענק יש לפנות עם תעודת לידה ותעודת זהות של ההורה לסניף המוסד לביטוח לאומי הקרוב למקום המגורים.

5. שיקום, מענקים והטבות

כדי לקבל את ההטבות, המענקים והסיוע בשיקום, יש לפנות אל סניף המוסד לביטוח לאומי הסמוך למקום המגורים. במקרים שיצינו במפורש יש לפנות אל המשרד הראשי, למחלקת נפגעי פעולות איבה.

תשלום למוסד רפואי או לבית אבות

אלמן, אלמנה והורים שכולים הזקוקים לאשפוז במוסד בשל מצבם הרפואי או שהם נכנסים לבית אבות – תמומן החזקתם במוסד או בבית האבות, חלקה או כולה, אבל הם לא יקבלו תגמולים. שיעור המימון ייקבע על פי הכנסתם ומצבם המשפחתי.

אם הם נכנסים לבית אבות ונדרשים לשלם דמי כניסה, יקבלו השתתפות בשיעור שנקבע מעת לעת אך לא יותר מגובה דמי כניסה לאדם יחיד בחדר משותף עם דיירים אחרים, לפי תעריף של בית אבות שנקבע על-ידי משרד הבריאות, ובתנאי שבבית האבות שהם מבקשים להיכנס אליו קיימת מחלקה לתשושים ולסיעודיים.

מענק מיוחד לאלמן/ה בעת ההתאלמנות ("מענק לסידור משק בית")

אלמן או אלמנה זכאים, בסמוך למועד ההתאלמנות, למענק מיוחד למימון צרכים מיוחדים. שיעור המענק קבוע בחוק והוא ישולם עם אישור האירוע כפגיעת איבה, על ידי סניף המוסד לביטוח לאומי הקרוב למקום המגורים. תשלום המענק יתחדש אחת ל-7 שנים, והוא יתבצע על ידי המשרד הראשי.

תשלום בעבור עזרה בפעולות יום יום עקב מגבלה רפואית

אלמן, אלמנה והורים שכולים, שעקב מגבלה רפואית זקוקים לעזרה של אדם אחר בפעולות היום יום, יקבלו תוספת על תגמוליהם למימון חלקי של ההוצאות המיוחדות הקשורות במצבם. שיעור התשלום בעבור עזרת הזולת ייקבע על פי אישור רפואי ולפי הכנסות המשפחה ואפשרויות בני המשפחה לעזור להם.

השתתפות בהוצאות לימודים וחוגים

בתחילת כל שנת לימודים זכאים אלמן/ה, וכן אלמן/ה שנישאו בשנית ומקבלים תגמולים והטבות, למענק שנתי לצורך השתתפות בהוצאות לימודים. המענק משולם עבור כל אחד מהילדים שהוכרו כיתומים, הלומדים במוסדות על יסודיים בכיתות ז' עד י"ב, וכן עבור השתתפות בחוגים ליתומים הלומדים בכיתות א' עד ו'.

הכשרה מקצועית והשכלה גבוהה

- **אלמן, אלמנה ויתומים שלא מלאו להם 21 שנים ביום שהתייתמו ועדיין לא מלאו להם 30 שנים, זכאים למימון הכשרה מקצועית עד שיסיימו את לימודי המקצוע, או למימון הלימודים להשכלה גבוהה עד קבלת התואר הראשון. המימון כולל שכר לימוד, מענק שנתי לספרים ודמי מחיה.**
- **מי שהתייתמו אחרי גיל 21, זכאים למימון לימודים באוניברסיטה בלבד, וזאת עד גיל 30.**
- **סיוע למימון לימודים בחו"ל לאלמנה וליתום יוענק במסגרת התנאים והבדיקות הנערכות ללומדים בארץ. המימון יינתן במטבע ישראלי.**
- **הורים שכולים זכאים במקרים מיוחדים לקבל ייעוץ בבחירת מקצוע וסיוע במימון שכר לימוד, לרבות לימודים גבוהים ולימוד השפה העברית.**

שיקום כלכלי עצמאי

הורים שכולים, אלמנות ויתומים המבקשים לבסס את עסקם העצמאי הקיים זכאים להלוואה, בכפוף לשיעורי ההלוואות המכסימליות שנקבעות מעת לעת. כמו כן ניתן לקבל מענק חד פעמי לצורך החזר תשלום מס קנייה עבור פריט אחד בלבד, החל על ציוד שנרכש לעסק עצמאי או לביסוסו. שיעור המענק ייקבע על ידי ועדת שיקום.

עזרה ברכישת רכב

- **הורים שכולים, אלמן או אלמנה שלא נישאו בשנית והם בעלי רישיון נהיגה בתוקף זכאים לעזרה ברכישת רכב לשימוש אישי, או לעזרה ברכישת רכב שיקומי לצורכי עבודה, בדרך של מענק במקום הלוואה עומדת. בנוסף זכאים להלוואה חלקית לרכישתו.**

- **אלמן, אלמנה והורים שכולים שאין להם רישיון נהיגה בתוקף זכאים לסיוע** ברכישת רכב אם הוכיחו כי יש להם צורך ברכב עקב מצב בריאותי, גיל מתקדם ונסיבות בריאותיות/חברתיות ולהם בן/בת בעלי רישיון נהיגה בר תוקף, המתגוררים עמם או בסמיכות לביתם ומסוגלים, על פי חוות דעת עובד השיקום, להסיע את הזכאי בהתאם לצרכיו. הסיוע ניתן לרכב ראשון ו"לחידוש משק" (החלפת הרכב) אחת ל-5 שנים, להורים שכולים ולא למנות אחת ל-4 שנים במידה שרכשו רכב לאחר 1.8.2001. כמו כן, הסיוע לרכישת רכב לשימוש אישי, לאלמנות והורים שכולים ניתן בדרך של מענק (במקום הלוואה עומדת לתשלום מיסים) והלוואה.
- **הורה שכול שמקור הכנסתו מהוראת נהיגה או מנהיגת מונית זכאי ל"חידוש משק" אחת ל-3 שנים**
- **יתום** (שביום התייתמותו לא מלאו לו 21 שנים), שביום הגשת הבקשה טרם מלאו לו 30 שנים, שברשותו רישיון נהיגה בר תוקף, שלא ניתן לו בעבר סיוע לשיקום, לרבות לימודים – יהיה זכאי באופן חד פעמי להסתייע לשיקומו ברכישת רכב כאשר הרכב נדרש לצורך ביצוע עבודתו. סכומי הסיוע בדרך של מענק והלוואה לרכישת הרכב לנוהגים ולא לה שאינם נוהגים נקבעים מעת לעת.
- **אלמן או אלמנה שברשותם רכב זכאים למענק שנתי למימון אגרת הרכב ולמענק שנתי כהשתתפות במימון דמי ביטוח הרכב.** הסיוע מותנה בהצגת צילום תשלום אגרת הרכב מדי שנה החל מינואר 2000, השתתפות המוסד לביטוח לאומי בתשלום אגרת רכב **להורים שכולים** תגולם בקצבה החודשית.
- **הורים, אלמן או אלמנה ויתומים** הלומדים נהיגה זכאים להשתתפות בדמי לימוד נהיגה בסכום קבוע. ליתומים ישולם המענק באופן אוטומטי בהגיעם לגיל 17.

ועדת שיקום תדון בכל בקשה ובקשה, ואם תחליט להיענות לה, תקבע את סכום הסיוע בהתאם להוראות ובכפוף לתקציב השנתי המאושר למטרה זו.

אין משלמים מענקים עבור אגרת רכב, ביטוח רכב ולימוד נהיגה רטרואקטיבית.

מענק דמי ניידות לאלמן/ה

אלמן או אלמנה המקבלים תגמול חודשי, שלא מימשו את זכאותם לסיוע ברכישת רכב מאגף השיקום של הביטוח הלאומי, זכאים למענק דמי ניידות חודשיים. המענק ישולם אוטומטית עם התגמול החודשי. להורים שכולים, הטבה זו מגולמת עם התשלום עבור תרופות והחזר מס קנייה, המשולמים כל חודש עם התגמול.

ביטוח בריאות

החל ב־1 בינואר 1995 מבוטח כל תושב ישראל בביטוח בריאות ממלכתי. אלמן/ה והורים שכולים, שדמי ביטוח הבריאות מנוכים משכרם או מתגמוליהם, יקבלו השתתפות חלקית.

אלמנות והורים שכולים שאינם מבוטחים בביטוח בריאות – ינוכה מס בריאות מהתגמול המשולם להם, כדי לשמור על זכויותיהם כמבוטחים בביטוח בריאות.

הנחה בשכר דירה לדיירי "עמידר"

אלמן, אלמנה והורים שכולים, המתגוררים בשכירות בדירה שבבעלות חברת "עמידר", זכאים להנחה בתשלום שכר הדירה. שיעור ההנחה – 50% משכר הדירה הבסיסי, והיא תינתן על סמך אישור המוסד לביטוח לאומי. לשם קבלת האישור יש לפנות אל המשרד הראשי.

מענק נישואין לאלמן/ה הנישאים בשנית

אלמן או אלמנה הנישאים בשנית זכאים למענק נישואין חד פעמי. המענק ישולם בשני תשלומים: הראשון עם הנישואין והשני שנתיים לאחר מכן. התשלום הראשון יבוצע בעת שהאלמן/ה מבקשים את המענק ומצרפים לבקשתם צילום מתעודת נישואין. התשלום השני של המענק יחושב לפי ערכו ביום התשלום.

את הבקשה לתשלום המענק, בצירוף תצלום תעודת הנישואין, יש להגיש עד תום 6 חודשים מיום הנישואין, למשרד הראשי.

המוסד רשאי לדחות בקשה לתשלום מענק נישואין אם הבקשה הוגשה לאחר 6 חודשים מיום הנישואין.

מענק מיוחד לאלמן/ה שילדיהם נישאו

החל ב־1 בנובמבר 1994 זכאים אלמן/ה שלא נישאו בשנית למענק מיוחד לרגל נישואי ילדיהם שהוכרו כיתומים. את הבקשה לתשלום המענק, בצירוף תצלום תעודת הנישואין של היתום, יש להגיש למשרד הראשי.

אלמן/ה שנישאו בשנית והתגרשו

אלמן או אלמנה שנישאו בשנית והתגרשו, זכאים למלוא הזכויות של אלמן/ה נספה פעולות איבה.

אלמן/ה שנישאו בשנית והתאלמנו

אלמן או אלמנה שנישאו בשנית והתאלמנו בטרם מלאו להם 65, יהיו זכאים למלוא הזכויות של אלמן/ה נספה פעולות איבה.

סיוע לדיוור ומענק נישואין ליתומים

יתום עד גיל 30, רווק, זכאי למענק דיוור, לאחר שיוכיח כי רכש דירה, וכי הדירה שרכש היא דירתו היחידה. שיעור המענק – 80% ממענק הנישואין ליתום.

כדי לקבל את המענק לדיוור, עליו להמציא חוזה חתום בינו לבין מוכר הדירה וכן את המסמכים האלה: אם הדירה בדמי מפתח – אישור נוטריוני על רכישת הדירה מאדם פרטי; אם הדירה נרכשה בכספי תוכניות חיסכון – מסמך הוכחה על שהגיע מועד הרכישה בפועל; אם הדירה נמצאת בשלבי בנייה ראשונים – פירוט שלבי התשלומים לקבלן.

יתום רווק שמלאו לו 30 שנים ולא נישא יהיה זכאי למענק מיוחד בשיעור מענק הנישואין. אם הוא קיבל מענק דיוור, יקבל את ההפרש בין מענק הנישואין למענק הדיוור. ראה להלן חישוב ההפרש לגבי מענק הנישואין.

יתום עד גיל 30 שנישא זכאי למענק נישואין לאחר שימציא תצלום של תעודת הנישואין. אם שולם לו מענק דיוור ולאחר מכן נישא, ישולם לו ההפרש שבין מענק הנישואין ובין מענק הדיוור שקיבל. סכום ההפרש (20% ממענק נישואין) ישולם לפי ערך מענק נישואין ביום התשלום. נוסף על המענק, זכאים יתומים הרוכשים דירות גם להלוואה, על פי כללים הנקבעים מעת לעת.

הלוואות ומענקים לדיור - לאלמן/ה והורים שכולים

אלמן, אלמנה והורים שכולים זכאים להלוואות ו/או למענקים לפתרון בעיות דיור בהתאם לכללים ולתנאים הנקבעים מעת לעת.

ועדת שיקום תדון בכל בקשה ובקשה, ואם תחליט להיענות לה, תקבע את סכומי הסיוע בהתאם להוראות משרד הביטחון.

העזרה למטרת פתרון בעיית דיור היא חד פעמית ומתייחסת לסעיף זכאות אחד בלבד (רכישת דירה, או החלפת דירה, או שיפוצים, או כיסוי חוב וכיו"ב).

סיוע במימון דיור בשכירות פרטית

אלמן או אלמנה עם ילדים והורים שכולים שהם מחוסרי דיור, הפונים בבקשה להשתתפות במימון שכירות פרטית – יינתן להם הסיוע, כאמור, לתקופת השנה הראשונה שבסמוך לאסון, עם אפשרות הארכה לתקופה של שנה נוספת (שנה שנייה).

במהלך השנה השנייה לאסון, על הפונה להמציא תוכנית מעשית לפתרון מגורי קבע. בהעדר תוכנית למגורי קבע כאמור, לא יינתן סיוע נוסף במימון שכר דירה, מעבר לשנתיים שאושרו כמפורט לעיל.

המציא הפונה תוכנית קבע במהלך השנה השנייה והוא זקוק עד היכנסו לדירת הקבע להמשך מגורים בשכירות – יינתן לו סיוע במימון שכר דירה לתקופה נוספת שלא תעלה על שנה אחת, ובסך הכול עד 3 (שלוש) שנים בלבד.

אלמן או אלמנה עם ילדים והורים שכולים המחליפים דירה בגין צפיפות ביחס למספר הנפשות, מגורים בסטנדרט בנייה נמוך מהמקובל, סביבה לא מתאימה, בריאות, סיבה רגשית או משפחתית וקיים פער בזמנים ממועד פינוי דירתם ועד לקבלת הדירה החדשה, ובגלל הפער, כאמור, מבקשים סיוע זמני במימון שכר דירה – יינתן להם סיוע לתקופה שלא תעלה על שנה אחת בלבד.

ועדת ערעורים עליונה

אלמן, אלמנה והורים שכולים שהגישו בקשה לסיוע בשיקום או לפתרון בעיית דיור וחולקים על שיעור העזרה שאושר בוועדת השיקום בסניף המוסד לביטוח לאומי, זכאים לערער על החלטה זו בפני ועדת ערעורים העליונה. את הערעור יש להגיש בכתב לעובד השיקום בסניף.

מענק בר מצווה ליתומים

ילדיו של נספה פעולות איבה יקבלו מענק בהגיעם למצוות: בנות – בהגיען לגיל 12 שנים, בנים – בהגיעם לגיל 13 שנים.
המענק מוצמד למדד המחירים לצרכן ומשתנה בתכיפות של 4 פעמים בשנה (1 בינואר, 1 באפריל, 1 ביולי ו-1 באוקטובר של כל שנה).

מענק הבראה

אלמן, אלמנה והורים שכולים, הזכאים לתגמולים, זכאים פעם אחת בשנה לתשלום בעבור 8 ימי הבראה (לכל אחד מהזכאים). שיעור המענק ליום הבראה הוא כמקובל בשירות המדינה.
התשלום השנתי יועבר לחשבון הזכאי בבנק בחודש יולי.
הערה: הורה שאינו שכול ונשוי להורה שכול, אינו זכאי למענק זה.

הטבות לצרכים מיוחדים

להטבות שיפורטו להלן זכאים אלמן, אלמנה, יתומים עד גיל 21 והורים שכולים. לקבלת ההטבה יש לפנות **לפקיד השיקום** בסניף המוסד הסמוך למקום המגורים.

נסיעות לטיפול רפואי

בני משפחה שכולה כאמור לעיל, שאינם יכולים מטעמים רפואיים לנסוע בתחבורה ציבורית, זכאים למימון מלא להוצאות נסיעה במונית ו/או באמבולנס לטיפול רפואי בלבד. החזר ההוצאה במונית מותנה באי קבלת סיוע מהמוסד ברכישת רכב אישי.

מכשירים רפואיים

- אלמן, אלמנה והורים שכולים הסובלים ממחלות כרוניות או ממחלות קשות או ממושכות זכאים לסיוע חד פעמי.
- לאלמן, אלמנה ויתומים המענק הוא כשיעור מלוא ההוצאה.
- להורים שכולים יינתן מענק בשיעור מלוא ההוצאה בניכוי 250 ש"ח השתתפות עצמית
- הורים שכולים השוהים במוסד יקבלו מימון מלא.

תרופות

אלמן, אלמנה וחולים כרוניים או הסובלים ממחלות ממושכות זכאים למלוא המימון לתרופות כימיות, הנרכשות בבית מרקחת פרטי או בקופות חולים על פי מרשם רפואי.

במקרים בהם נרכשות התרופות בבתי מרקחת פרטיים, המימון יינתן כנגד אישור שהתרופה אינה ממומנת על ידי קופת חולים.

החוזר הכספי יינתן עבור תרופות שמחירן מעל 20 ש"ח בלבד, בתנאי שהסכום הכולל אינו פחות מ-100 ש"ח ותמורת קבלות מקוריות.

כן ימומנו במלואן תרופות הומאופטיות הניתנות במסגרת מרפאות ל"רפואה משלימה" הפועלות בבתי חולים ובפיקוחם, על פי מרשם רפואי ועל ידי רופא מוסמך, שנמסרו בבתי מרקחת הפועלים תחת רישיון משרד הבריאות.

החל מינואר 2000 יגולם הסיוע במימון תרופות להורים שכולים בקצבה החודשית. הורים שלהם הוצאות שנתיות לתרופות הגבוהות מ-2,000 ש"ח לשנה יוכלו לקבל החזר על הסכום שמעל ל-2,000 ש"ח על בסיס אישור רפואי וקבלות שיוגשו לפקיד השיקום.

התייעצות רפואית

פונים הסובלים ממחלה כרונית, או הנזקקים להתערבות כירורגית, זכאים למימון התייעצות רפואית עם רופא מומחה בלבד, אחת לשנה, למחלות המצריכות טיפול רפואי ממושך או התערבות כירורגית. החזר התשלום יינתן כנגד חשבונית מס/קבלה.

מוצרי ספיגה למבוגרים

הורים שכולים, אלמן או אלמנה הצורכים מוצרי ספיגה ופדים עקב אי שליטה בסוגרים, זכאים למימון בסכום של עד 450 שח לחודש. המימון מותנה באישור רפואי.

נעליים אורתופדיות

פונים הזקוקים לנעליים אורתופדיות המיוצרות במכון מיוחד למכשירים אורתופדיים, ישולם להם כל החזר מעל לסך 250 ש"ח. המימון הוא חד שנתי ומותנה באישור רפואי ובקבלה.

עדשות ראייה

פונים הנזקקים לעדשות מיוחדות למשקפיים או לעדשות מגע עקב ניתוח עיניים או מחלת עיניים כרונית זכאים להשתתפות בהוצאה, כנגד הצגת קבלות במקור עבור העדשות בלבד וכנגד אישור רופא עיניים על מהות המחלה והצורך במשקפיים הנובע מהניתוח או המחלה (לגבי מימון ראשון), או אישור רופא לגבי הצורך בהחלפה (בהחלפה).

לחצן מצוקה

אלמן, אלמנה והורים שכולים הסובלים ממחלות כרוניות (על פי אישור רפואי), או **בודדים מגיל 65 ומעלה**, או **זוג הורים מגיל 70 ומעלה**, זכאים למימון השתתפות בהתקנת לחצני מצוקה ולאחזקתם.

שירות טיפול נמרץ לב וקרדיופון

אלמן, אלמנה והורים שכולים הסובלים מבעיות לחץ דם ולב ונזקקים לשירותי טיפול נמרץ לב וקרדיופון זכאים להשתתפות במימון התקשרות עם חברה המספקת את השירות. גובה המימון נקבע מעת לעת.

טיפול שיניים

הורים שכולים זכאים להשתתפות במימון טיפולי שיניים בגובה 50% מההוצאה הממשית כנגד קבלות מקוריות שזמן פירעונן חלף ועד שנה מיום ההוצאה בפועל.

אלמן ואלמנה זכאים להשתתפות במימון טיפול שיניים בגובה 50% מההוצאה הממשית כנגד קבלות מקוריות ועד 6,000 ש"ח לשנה.

אבחון לקות למידה והוראה מתקנת

המוסד משתתף במימון אבחון לקות למידה ליתום עד גיל 21, על-פי המלצת גורם מקצועי. האבחון ייעשה על-ידי השירות הפסיכולוגי החינוכי הנמצא בפיקוח, או על ידי פסיכולוגים מומחים ומורשים לאבחון. המימון מוגבל ל-4 אבחונים לכל היותר, על-פי הצורך.

ליתום מעל גיל 21 ניתן לאשר אבחון אחד, בתנאי שלא עבר 4 אבחונים. יתום בגיל בית ספר יסודי ועד תיכון הסובל מלקות למידה, וקיימת המלצה להוראה מתקנת עבורו, ואין בבית הספר או בקהילה שירות זה, זכאי ל-18 שעות לימוד בחודש לכל היותר, על-פי התעריף שנקבע, ולתקופה של עד שנתיים ממועד אישור הזכאות.

תשלום לחונכים ליתומים

יתומים זכאים למימון מלא עבור העסקת חונכים, כאשר החונך ממלא תפקידי סיוע וסעד נפשי ליתומים והדרכת האלמן או האלמנה בגידול הילדים, וזאת בתיאום עם עובד השיקום ובעצתו.

שיעורי עזר לאחי נספים

מימון שיעורי עזר לאחים של נספי פעולות איבה ניתן עד שנתיים לאחר האסון, כאשר תקופת הסיוע למימון השיעורים אינה עולה על שנה אחת. השיעורים ימומנו בהתאם לדרישת בית הספר וכאשר פקיד השיקום שוכנע בצורך של התלמיד בעזרה בתחומי לימוד מוגדרים.

- הורים המקבלים תגמול מזערי יקבלו החזר בשיעור של 80% מההוצאה למטרה זו.
- הורים ששיעור תגמוליהם מעל למזערי יקבלו מלוא החזר ההוצאה.

הלוואות לצרכים אישיים והוצאות מיוחדות

הורים שכולים יכולים להיעזר בהלוואות לסיוע בעריכת בר/בת מצווה, נישואי בן/בת והנצחה.

אלמן ואלמנה זכאים להלוואה להוצאות מיוחדות כגון: עזרה לנישואי בן/בת, עריכת בר/בת מצווה, הנצחה, ריפוי שיניים.

פטור מאגרת טלוויזיה

אלמן, אלמנה (גם אם נישאו מחדש והם זכאים לתגמולים בגין היתומים) **והורים שכולים** זכאים לפטור מאגרת טלוויזיה. הפטור יינתן על ידי רשות השידור, בהתאם לרשימת הזכאים שיעביר המוסד לביטוח לאומי לרשות השידור. מי שלא קיבל את הפטור יפנה אל המשרד הראשי לשם קבלת החזר התשלום בגין האגרה. לאחר הסדרת הפטור עם רשות השידור אין יותר צורך בפניות למוסד לביטוח לאומי.

הנחות במס רכישה (מס שבח מקרקעין)

אלמן, אלמנה והורים שכולים, הזכאים לתגמולים, זכאים להנחה בתשלום מס רכישה לפי תקנות מס שבח מקרקעין. ההנחה תוענק פעמיים בלבד על סמך אישור מהמשרד הראשי.

החל ביום 6 באוקטובר 1994 זכאי **יתום** להנחה עד שימלאו לו 40 שנים. תשלום המס, לאחר ההנחה, הוא 0.5% משווי הדירה הנרכשת או ממגרש המיועד לבניית דירה. התנאי לקבלת ההנחה על מגרש הוא: בניית הדירה בתוך שנתיים מיום רכישת המגרש.

פטור מאגרת העברת מקרקעין (טאבו)

אלמן, אלמנה, לרבות אלמן/ה שנישאו בשנית ונישואיהם הופרו ומקבלים תגמול כאלמן/ה, יתומים עד גיל 30 ו**הורים שכולים** זכאים לפטור מלא מתשלום אגרת העברת מקרקעין. הפטור יוענק פעמיים בלבד. את הבקשה לפטור יש להגיש למשרד הראשי, בציון פרטי הנכס (מס' גוש, מס' חלקה וכתובת הנכס).

פטור מאגרת רישום ירושה

אלמן, אלמנה, יתומים והורים שכולים זכאים לפטור מלא מאגרת רישום ירושת נספה פעולות איבה. לשם קבלת האישור יש לפנות אל המשרד הראשי.

פטור מתשלום דמי הסכמה בהעברת מקרקעין

אלמן, אלמנה, יתומים עד גיל 18 ו**הורים שכולים** זכאים לפטור מלא מדמי הסכמה בהעברת מקרקעין שבבעלות מינהל מקרקעי ישראל. לשם קבלת הפטור יש לפנות אל המשרד הראשי.

הנחה בתשלום ארנונה

אלמן, אלמנה והורים שכולים זכאים להנחה בתשלום מסים לעיריות או לרשויות המקומיות. ההנחה תינתן על פי רשימת זכאים שיעביר המוסד לביטוח לאומי לרשויות המקומיות אחת לשנה. את שיעור ההנחה קובעות הרשויות המקומיות לפי שטח הדירה ומספר הנפשות המתגוררות בדירה. אישור חד פעמי (עד שתוסדר ההנחה באמצעות רשימת הזכאים) אפשר לקבל במחלקת נפגעי פעולות איבה בסניף הקרוב למקום מגוריו.

השתתפות בדמי התקנת מכשיר טלפון ובדמי השימוש בו

- הורים שכולים זכאים להשתתפות בשיעור של 50% בדמי התקנת או העתקת מכשיר טלפון בדירתם הפרטית ובדמי השימוש בו. כדי לקבל החזר השתתפות בדמי התקנת טלפון יש לפנות אל המשרד הראשי עם חשבונית מחברת "בזק".
- אלמן, אלמנה והורים שכולים יקבלו אחת לשנה בתגמולי ינואר מענק בגובה 50% מדמי השימוש בטלפון עבור כל השנה.
- אלמן או אלמנה אינם זכאים להשתתפות בהתקנת טלפון או בהעקתו.

6. מענקים לכיסוי הוצאות אבל

מענק להוצאות אבל

מענק להוצאות אבל ישולם לזכאי לאחר שתאושר תביעתו לתגמולים. הזכאים למענק הם אלמן/ה והורה שכול. כאשר אין לנספה אלמן/ה או הורה יהיה זכאי למענק קרוב משפחה שנשא בהוצאות האבל. סכום המענק משתנה מפעם לפעם. המענק בא לסייע בהוצאות הכרוכות באבל בלבד ואין הוא מכסה את כל ההוצאות. אין משלמים מענק אבל לתקופה רטרואקטיבית. כאשר לנספה גם אלמן/ה וגם הורים שכולים – ישולם מענק האבל גם לאלמן/ה וגם להורים.

מענק להוצאות קבורה

בן משפחה של נספה פעולת איבה זכאי למענק להוצאות קבורה (בעבור מודעות אבל, העברת הגופה ממקום אחד למשנהו בישראל, רכב ליווי ומצבה). המענק יינתן על סמך טופס הצהרה שאפשר לקבלו בכל סניפי המוסד. שיעור המענק קבוע בתקנות והוא משתנה מדי 3 חודשים. אם סכום הוצאות הקבורה עולה על הסכום המרבי הקבוע בתקנות, ישולם המענק רק עד הסכום המרבי כאמור. במקרים מיוחדים יממן המוסד רכב ליווי, נוסף על תשלום מלוא המענק להוצאות קבורה. פרטים בדבר הזכאות להסעה אפשר לקבל בסניף המוסד לביטוח לאומי הקרוב למקום המגורים.

בעד אזרח חוץ שנפגע בארץ אך נקבר בחו"ל, ישולם מענק מרבי עד \$1,300 וכן ישולמו הוצאות נוספות והן: העברת הגופה לחו"ל, שירותים הניתנים על ידי המכון הפתולוגי, הסעת הגופה לנמל התעופה, העברת הגופה בים או באוויר ותוספות הקשורות בנסיעה הלוח וחזור של מלווה אחד והעברת הגופה מנמל התעופה עד למקום מגורי המשפחה. ההוצאות הללו ישולמו לפי קבלות.

הערה: בני משפחה של נפגע שנספה בפגיעת איבה בחו"ל, תוך כדי ועקב עבודתו אצל מעביד ישראלי מוכר, זכאים למענק להוצאות קבורה (1,300 דולרים אמריקניים) החל ביום 1.3.1992.

הסעות לאזכרות בבית העלמין

המוסד לביטוח לאומי יממן, לפי בקשת המשפחה, הסעה לאזכרות תקופתיות בבית העלמין: ליום השבעה, ליום השלושים וליום השנה לפטירה. הזכאות להסעה ביום השנה היא מדי שנה ושנה. את ההסעה יש לתאם מראש עם סניף המוסד לביטוח לאומי הקרוב למקום מגורים.

נוסף על מימון ההסעות, זכאים בני המשפחה גם למענק השתתפות בהוצאות האזכרה מדי שנה בשנה. להורים שכולים, לאלמנות ולאלמנים ישולם המענק באופן אוטומטי על ידי המערכת האוטומטית. מי שקיים אזכרה אך לא הזדקק להסעה לבית העלמין, יקבל את המענק על פי פנייתו אל סניף המוסד במקום מגוריו.

מענק זה בא לסייע בהוצאות הכרוכות באזכרה בלבד ואין הוא מכסה את מלוא ההוצאות. סכום המענק קבוע ואחד לאלמנות ולהורים שכולים.

מענק האזכרה ישולם ב־1 לחודש של תאריך הפטירה הלוועזי. אין משלמים מענק אזכרות לתקופה רטרואקטיבית.

נספה שאין לו שארים – מענק האזכרה ישולם לקרוב משפחה שנשא בהוצאות האזכרה, והגיש בקשה לביטוח הלאומי לקבל את המענק.

הבאת המשפחה השכולה מחו"ל

- **אלמן, אלמנה, יתומים, הורים שכולים, אחים ואחיות החיים בחו"ל דרך קבע** זכאים להגעה לארץ לביקור התייחדות.
- **אלמן, אלמנה, יתומים, הורים שכולים, אחים ואחיות שלא מלאו להם 18 שנה** יהיו זכאים להגעה לביקור התייחדות בהלוויה, באזכרה ופעם בשנה ביום הזיכרון הכללי או הפרטי.
- **אחים ואחיות שמלאו להם 18 שנה** יהיו זכאים להגיע לארץ לביקור התייחדות בהלוויה, באזכרה ופעם בחמש שנים.

המוסד לביטוח לאומי ישלם הוצאות נסיעה הלוך ושוב, וכן הוצאות שהייה למשך 7 ימים בבית מלון שדירוגו לכל היותר 4 כוכבים, או ישתתף בהוצאות שהייה בסך 565 ש"ח.

למימוש זכויות זו יש להגיש בקשה בקונסוליה הישראלית הקרובה למקום המגורים, כחודשיים לפני מועד ההגעה לארץ. המוסד לביטוח לאומי יבדוק את הבקשה, ובהתאם ישתתף במימון הוצאות טיסה ושהייה.

הנצחה

המוסד לביטוח לאומי מאשר מענקים להנצחה כתמיכה בפרויקט הנצחה של חללי פעולות איבה. מטרת המענקים לסייע בלבד, ואין בהם כדי לכסות את כל הוצאות ההנצחה.

מענק להנצחה פרטית – ניתן כדי לסייע למשפחה היוזמת הנצחה פרטית של יקירה, כגון הוצאה לאור של חוברת זיכרון, קניית תשמישי קדושה בבתי כנסת, הקמת קרן מלגות ועוד.

מענק זה משולם באופן חד פעמי לבן/בת זוג של החלל, להורי החלל, באם בן הזוג נפטר ולא קיבל את המענק יהיה זכאי אחד מילדיו של החלל. כיום מענק זה משולם באופן אוטומטי באמצעות אגף השיקום. סכום המענק – 5,100 ש"ח.

מענק להנצחה קבוצתית – מענק תמיכה הניתן למטרת הנצחה של שני חללים או יותר במסגרת פרויקט הנצחה, כגון חקיקת שמות החללים, קיר הנצחה, הוצאת ספר ועוד.

מענק הנצחה קבוצתית ישולם לקבוצות המתארגנות כעמותות, שהוקמו לצורך הנצחת חללי פעולות איבה מאירוע מסוים. כמו כן המענק ישולם למוסדות חינוך ותנועות נוער המעוניינות להנציח את תלמידיהם או חניכיהם שנפלו בפעולות איבה, ולרשויות מקומיות המקימות פרויקט הנצחה בתחום שיפוטן. סכום המענק המרבי להנצחה קבוצתית – 30,000 ש"ח.

קבוצה המעוניינת לבצע הנצחה קבוצתית תפנה בכתב אל אגף נפגעי פעולות איבה.

השתתפות בהקמת מצבה להורים שכולים ואלמן/ה שנפטר

המוסד לביטוח לאומי משתתף בהקמת מצבה להורים שכולים ואלמן או אלמנה של מי שנספו בפעולות איבה, חוץ מאלמן/ה שנישאו מחדש. סכום ההשתתפות קבוע, אך בתנאים מסוימים אפשר, לפי שיקול דעת של המוסד, להגדיל את ההשתתפות: אם ההורה שנפטר לא השאיר אחריו ילדים ולא השאיר רכוש; אם האלמן או האלמנה שנפטרו היו זכאים בסמוך לפטירה לתוספת תגמולים בעבור הילדים.

השתתפות ברכישת קבר ליד הורה שכול שנפטר

הורה שכול זכאי להשתתפות ברכישת חלקת קבר ליד בן זוגו שנפטר. לקבלת ההחזר יש לפנות אל הסניף עם חשבונית או קבלה.

השתתפות ברכישת קבר ליד בן/בת או בעל/אישה שנספו בפעולת איבה

אלמן, אלמנה והורים שכולים זכאים להשתתפות ברכישת חלקת קבר ליד יקירם שנספה בפעולת איבה. לקבלת ההחזר יש לפנות לסניף עם חשבונית או עם קבלה.

מענק לאחזקת מקום קבורה ומצבה

בני משפחה של חלל זכאים למענק לאחזקת מקום קבורה ומצבה. עד כה שולם המענק אחת ל-10 שנים. החל מינואר 2005, משולם המענק אחת ל-5 שנים בשיעור של שליש מהמענק המלא.

המענק ישולם לבני משפחות הנפטר, ללא צורך בהצגת קבלות, לפי סדר העדיפות הבא:

1. בן זוגו של הנפטר.
 2. באין בן זוג ישולם לילדו של הנפטר.
 3. באין בן זוג וילד ישולם להורה של הנפטר.
- באין בן זוג, ילד או הורה, ישולם המענק למי שנשא בהוצאות כנגד הצגת קבלות של אחזקת הקבע עד לסכום מקסימלי הקבוע בתקנות.

מענק אזכרה שנתי

הורה שכול, אלמן, יתום (אם האלמנה נפטרה), אח (אם נפטרו ההורים השכולים), יהיו זכאים למענק שנתי, אשר ישולם מדי שנה בחודש הפטירה בנוסף לתגמול החודשי. במקרים בהם לא משולם תגמול יש להגיש בקשה למענק אזכרה.

7. הגשת תביעה לתגמולים

איך להגיש תביעה לתגמולים?

תביעה לתגמול יש להגיש בתוך 12 חודשים מיום הפגיעה, בסניף המוסד לביטוח לאומי הקרוב למקום המגורים, בטופס מיוחד שאפשר לקבל בסניף ("תביעה לתגמול לתלויים בנפגע בפעולות איבה", בל/582). אם הנפטר השאיר אלמן/ה וגם הורים, על כל תובע להגיש תביעה בנפרד.

על מגיש התביעה או בא כוחו להציג תעודת זהות לצורך אימות פרטים אישיים של התובע ובני משפחתו. בטופס יש לציין את שם הבנק, כתובת הבנק ומס' החשבון האישי בבנק. אל הטופס יש לצרף תעודת פטירה, ומסמך מן הרשויות המוסמכות בדבר תיאור האירוע. תביעה שהוגשה לאחר שחלפו 12 חודשים מיום הפגיעה – המוסד רשאי לדחותה.

התנאי המוקדם לכל תביעה לפי חוק תגמולים לנפגעי פעולות איבה הוא אישור הרשות המאשרת, המתמנה על ידי שר הביטחון, כי הפגיעה היא פגיעת איבה כהגדרת החוק. רק לאחר החלטת הרשות יטפל המוסד לביטוח לאומי בזכויות התובע לפי החוק.

לתשומת לב התובע: בירורים שונים מטעם הרשות, באמצעות המוסד לביטוח לאומי או באמצעות גורמים אחרים, יכולים לעכב את מתן ההחלטה.

ערעור על החלטת הרשות המאשרת

תובע תגמול, שתביעתו לא אושרה בידי הרשות המאשרת, יקבל הודעה על כך בדואר, והוא רשאי להגיש ערעור בכתב לוועדת העררים (על פי חוק התגמולים לנפגעי פעולות איבה), בית המשפט המחוזי, רח' ויצמן 1, תל אביב 64239. על הערעור להיות מוגש בתוך 60 ימים מהיום שנמסרה לתובע החלטת הרשות המאשרת.

החלטת הוועדה לעררים – סופית.

ערעור על החלטת המוסד לביטוח לאומי

אם המוסד לביטוח לאומי דחה את תביעתך, את/ה רשאי/ת לפנות לבית הדין האזורי לעבודה ולהגיש תביעה נגד ההחלטה. את הערעור יש להגיש בתוך 6 חודשים מהיום שנמסרה לך החלטת המוסד. ערעור על החלטת ועדה לעררים ניתן להגיש בתוך 30 יום.

בתי הדין האזוריים לעבודה

עיר	כתובת	מיקוד	טלפון
ירושלים	רח' בית הדפוס 20		02-6546444
תל אביב	רח' שוקן 25	66532	03-5128222
חיפה	רח' פלי"ם 12 היכל המשפט	33095	04-8698000
נצרת עילית	קריית יצחק רבין, היכל המשפט	16000	04-6087777
באר שבע	רח' התקווה 5, היכל המשפט	84102	08-6470444

על החלטה של בית הדין האזורי אפשר לערער בפני בית הדין הארצי, ירושלים:

בית הדין הארצי לערעורים		
ירושלים	קרן היסוד 20	02-6497777

סיוע משפטי

אם המוסד לביטוח לאומי דחה את תביעתך לתגמולים או להטבות, ואתה מבקש לערער על ההחלטה הזאת לפני בית הדין לעבודה, אתה רשאי לבקש סיוע משפטי מלשכת הסיוע המשפטי של משרד המשפטים שבאזור מגוריך. הלשכה תבדוק אם יש לתביעתך סיכוי סביר מבחינת הדין, העובדות או הראיות, ותחליט בהתאם בדבר מתן הסיוע. הסיוע המשפטי ניתן בחינם.

הלשכות לסיוע משפטי

מחוז	כתובת	מיקוד	טלפון
ירושלים*	רח' הסורג 1 בית מצפה	94145	02-6211333
תל אביב והמרכז	הנרייטה סולד 4		03-6932777
חיפה והצפון	שד' פלי"ם 15 א' קריית הממשלה		04-8633666
באר שבע	שד' שזר 33 ת"ד 534 (בית נועם)	84200	08-6404526

* הלשכה בירושלים משרתת גם את תושבי אשקלון, קרית גת, אשדוד ואילת.

איך משולם התגמול?

התגמול משולם ב־28 בכל חודש בעד אותו חודש, לחשבון הבנק של התובע. בקשה לשינוי מקום התשלום יש להגיש בטופס מיוחד שאפשר לקבלו בכל סניפי המוסד, ולציין בו את מספר התיק (מספר הזהות של הנפטר) וכן לצרף אישור מהבנק על בעלות חשבון או המחאה מבוטלת. את הטופס יש לשלוח אל המשרד הראשי.

לתשומת הלב,

אין אפשרות חוקית להעביר תגמול לחשבון משותף (חוץ מאשר לזוג הורים שכולים שאושר להם תגמול זוגי). אם קיים חשבון משותף, על התובע לפתוח חשבון על שמו בלבד. המוסד רשאי לשלם את התגמול למקום שהזכאי נמצא בו, כגון קיבוץ, מושב שיתופי או מוסד שאושר לכך, בתנאי שאותו מקום נושא בכל הוצאות אחזקתו.

שינויים במען ובמצב המשפחתי

אם חל שינוי בכתובתו של התובע או במצבו המשפחתי עליו להודיע על כך למשרד הראשי. במקרה של שינוי במצב המשפחתי יש לצרף אסמכתות לשינוי, או לגשת לסניף המוסד שבמקום המגורים עם המסמכים, לצורך אימות פרטי השינוי.

אי מסירת פרטים על שינוי במצב המשפחתי עלולה לפגוע בתשלום התגמול.

8. פרטים חשובים אחרים

בחירה בין תגמול לפי חוק התגמולים לנפגעי פעולות איבה ובין תגמול אחר

המקרים האלה נחשבים לתשלום כפל, ועל הזכאי לבחור באחד התגמולים המגיעים לו:

- כאשר הוא זכאי לתגמולים לפי חוק התגמולים לנפגעי פעולות איבה ולגמלאות לפי חוק הביטוח הלאומי – **עקב אותו מאורע**.
- כאשר הוא זכאי לתגמולים לפי חוק התגמולים לנפגעי פעולות איבה ולתגמול מאוצר המדינה – **כאשר מדובר באותה עילה**.

זכות הבחירה בין התגמולים היא חד פעמית.

התשלומים האלה אינם נחשבים לתשלומי כפל:

- תגמולי איבה וקצבה לפי חוק הביטוח הלאומי עקב עילות שונות.
- תגמולי איבה עקב כמה עילות.
- תגמולי איבה לפי סעיף 34 לחוק שירות המדינה וסעיף 32 לחוק שירות הקבע בצה"ל עקב עילות שונות.
- תגמול ליתום משני הוריו, ובלבד שלא תינתן לו האפשרות לבחור בתגמולים לפי חוק זה מכוח שני ההורים. תאריך התחולה מ-1.9.98.
- זכאי לתגמול לפי חוק זה ולתגמול המשולם מאוצר המדינה לפי חוק אחר, כאשר הזכות לתגמולים השונים אינה נובעת ממאורע אחד.

פגיעת איבה שהיא גם תאונת עבודה

פגיעת איבה, שאירעה בשעת העבודה ועקב העבודה, והיא מוכרת כתאונת עבודה לפי החוק, מאפשרת לתלויים בנפגע לבחור בין הזכויות לפי **חוק התגמולים לנפגעי פעולות איבה** ובין הזכויות לפי **חוק הביטוח הלאומי** (נפגעי עבודה). על פי החוק, יש לבחור בתוך 6 חודשים מהיום שנמסרה לזכאי הודעה על החלטת הרשות המאשרת.

לצורך מימוש זכות הבחירה או לקבלת מידע על הזכויות המוקנות לפי שני החוקים, על התובע לגשת לסניף המוסד לביטוח לאומי שבו הוגשה התביעה ולחתום על הצהרה בדבר סוג הבחירה. כל עוד לא חתם על הצהרה, ישולם לו תגמול לפי חוק התגמולים לנפגעי פעולות איבה. אם הוגש ערר על החלטה שלילית של הרשות המאשרת לפי חוק התגמולים לנפגעי פעולות איבה, ולאחר מכן אושרה הפגיעה כפגיעת איבה, התובע יהיה זכאי לבחור בין שני התגמולים גם לאחר 6 החודשים הקבועים בחוק.

זכות הבחירה בין שני החוקים היא חד פעמית.

אלמן/ה או הורה שכול שהם נכי צה"ל

אלמן, אלמנה או הורה שכול שהם נכי צה"ל יהיו זכאים לתגמולים לפי שני החוקים (חוק התגמולים לנפגעי פעולות איבה וחוק הנכים של משרד הביטחון). בתנאי שתגמול הנכות הוא תגמול רגיל (ולא תגמול טיפול רפואי, תגמול מחסור פרנסה ותגמול נצרך).

אלמן/ה או הורה שכול של נפגע פעולות איבה ושל חלל צה"ל

אלמן או אלמנה של חלל צה"ל, ששכלו בן או בת בפעולות איבה, יקבלו תגמול לפי שני החוקים לעיל. במקרה הזה ישולם תגמול מלא מכוח כל אחת מהעילות.

זכויות בן משפחה לפיצויים לפי חוק אחר

בן משפחה של נספה בפעולות איבה, שיש לו עילה לפיצויים לפי פקודת הנזיקין האזרחיים, וברצונו לממש זכות זו, יוכל לבחור בין תגמולים וזכויות לפי חוק התגמולים לנפגעי פעולות איבה ובין פיצויים לפי פקודת הנזיקין האזרחיים. אם בחר בן המשפחה בפיצויים לפי פקודת הנזיקין, הוא לא יהיה זכאי לכל תגמול ולכל זכויות על פי חוק התגמולים לנפגעי פעולות איבה.

העסקת אלמן/ה והורים שכולים לאחר גיל הפרישה

לפי החוק, חייב המעביד, בתנאים מסוימים, להעסיק אלמן/ה והורים שכולים לאחר גיל הפרישה. חובת ההעסקה חלה 5 שנים, ובלבד שלא מלאו למועסק יותר מ־70 שנה.

ארגון נפגעי פעולות איבה

הארגון פועל כעמותה והוא מייצג את נפגעי פעולות האיבה (נכים ומשפחות נספים) על פי החוק. בין מטרותיו לשמור על זכויות משפחות הנספים ולשפרן, וכן להציג ולייצג את ענייניהן בפני המוסדות השונים.

זכאים להתקבל כחברים בארגון: בני משפחות נספים שהוכרו על פי חוק נפגעי פעולות איבה, הזכאים לתגמולים חודשיים.

לזכאי ינוכו דמי חבר חודשיים מהתגמול החודשי, בתום 60 ימים מיום אישור התביעה. דמי החבר יועברו לחשבון הארגון.

כתובת הארגון:

רח' יד חרוצים 7 תל אביב, מיקוד 67778

טל' 03-6884729

פקס 03-6884724

כתובת דואר אלקטרוני: irgun@irgun.org.il

9. סניפי המוסד לביטוח לאומי

פקס	טלפון		
(02)6514002	(02)6709211	שד' וייצמן 13, ירושלים	המשרד הראשי
(08)8686603	(08)8686666	רח' הבנים 14	אשדוד
(08)6710681	(08)6741111	הנשיא 101	אשקלון
(08)6238819	(08)6295311	רח' וולפסון 6	באר שבע
(03)6152976	(03)6152999	רח' אהרונוביץ 12	בני-ברק
(04)6328108	(04)6328111	רח' הלל יפה 7	חדרה
(03)5022422	(03)5022555	רח' פנחס לבון 26, פינת ברקת	חולון
(04)8134900	(04)8544111	שד' פלי"ם 8	חיפה
(04)6726618	(04)6738111	רח' זכי אל חדיף 1	טבריה
(03)5127149	(03)5127222	רח' התקומה 30	יפו
(02)6755691	(02)6755555	רח' שמעון בן שטח 4	ירושלים
(09)7401688	(09)7479888	דרך השרון 12, מרכז שרונה	כפר סבא
(04)9885115	(04)9907333	רח' נשיאי ישראל 11	כרמיאל
(04)9528103	(04)9528111	שד' וייצמן 62	נהריה
(04)6027408	(04)6027511	רח' המחצבות 3	נצרת
(09)8602704	(09)8602777	רח' הרצל 68	נתניה
(04)6526086	(04)6529222	רח' מנחם 1	עפולה
(03)9114828	(03)9114777	רח' רוטשילד 72	פתח תקוה
(04)8411942	(04)8467500	אח"י אילת 50, קרית חיים	קריות
(03)9426714	(03)9426666	רח' ישראל גלילי 7	ראשון לציון
(08)9450737	(08)9345919	רח' רמז 64, פינת רח' פינס	רחובות
(08)9254157	(08)9777444	רח' דני מס 11	רמלה
(03)6751261	(03)6751234	רח' החשמונאים 15	רמת גן
(03)6250634	(03)6250000	רח' יצחק שדה 17	תל אביב

פיקס	טלפון		
(08)6374602	(08)6369555	רח' מדין 12	אילת
(08)6374602	(08)6369555	רח' מדין 12	אילת
(02)9918438	(02)9906111	רח' הנשיא 8	בית שמש
(03)5127080	(03)5127090	רח' ז'בוטינסקי 2	בת ים
(08)6553777	(08)6503444	רח' ז'בוטינסקי 1	דימונה
(09)9542139	(09)9594444	רח' בן גוריון 22	הרצליה
(04)6545223	(04)6447222	רח' ניצנים 45	מגדל העמק
(04)6785560	(04)6738111	ת.ד. 484 מיקוד 14930	מרר
(04)6027470	(04)6027450	רח' עמל 1	נצרת עלית
(02)6755633	(02)6755555	רח' אבן בטוטא 5	סניף משנה ירושלים
(04)9551690	(04)9955555	רח' גבורי סיני 4	עכו
(04)6825133	(04)6825111	רח' הפלמ"ח 100	צפת
(08)6621750	(08)6621777	שד' העצמאות 64	קרית גת
(08)8582832	(08)8612666	רח' רש"י 1	קרית מלאכי
(04)6942536	(04)6836000	בניין לב העיר, מ. מסחרי, 50	קרית שמונה
(04)9868791	(04)9058222	רח' 2/304	שפרעם
(08)6892103	(08)6624555	רח' הגופר 21	שדרות

מכבים-רעות		אום אל פאחם	
מעלה אדומים		אופקים	
מעלה אפרים		אור יהודה	
מעלות-תרשיחא		אור עקיבא	
מצפה רמון		אלעד	
נתיבות		אריאל	
עוספייה-עיר הכרמל		בית שאן	
עופרה		ביתר עלית	
עמנואל		בקה אל גרבייה	
ערד		זכרון יעקב	
עתלית		חצור הגלילית	
פרדס חנה		טירת הכרמל	
קצרין		יבנה	
קרית ארבע		יהוד	
קרית אתא		יקנעם	
קרני שומרון		ירוחם	
ראש העין		ירכא	
רהט		מודיעין עילית	

זמני קבלת הקהל בסניפים

נושאים	שעות	ימים
כל ענייני הביטוח הלאומי	12:30–8:00	א', ג', ה'
(בסניף נצרת בימים ב', ג', ה')		
נפגעי עבודה, אמהות, ילדים, מילואים, גבייה.	17:00–15:00	ב', ד'
(בסניף תל-אביב אין קבלת קהל אחר הצהריים)		

קבלת קהל בבאר שבע ודימונה:		
שעות	ימים	
14:30–8:30	א', ג'	
17:00–15:00	ב', ד'	

מוקד טלפוני 6050 * או 6050-222-1

לבירור פרטים על בקשה שהגשת לתשלום קצבה, על דמי ביטוח שעליך לשלם או כל מידע אחר, וכן להזמנת אישורים, טפסים וחוברות הסברה. אפשר גם לשלם חובות באמצעות כרטיס אשראי.

המוקד פועל בימים א-ה בין השעות 15:00–8:00

מוקד טלפוני ממוחשב לתשלום חובות בכרטיס אשראי

מס' הטלפון במוקד	זמני השירות
08-6509911	ימים א'-ד' בין השעות 7:00-23:30
	יום ה' בין השעות 7:00-18:30
	יום ו' בין השעות 7:00-14:30

אגף פניות הציבור

לתלונות והצעות לשיפור ניתן לפנות לאגף פניות הציבור:

שד' ויצמן 13 ירושלים, 91909,
טל' 02-6709070 בימים א-ה בשעות 8:00-15:00
פקס 02-6525038

כתובתנו באינטרנט:

www.btl.gov.il

באתר תמצא מידע על כל הזכויות והחובות ופרטים על הסניפים, וכן תוכל להוריד טפסים, להזמין אישורים וחוברות הסברה ולשלם את חובך לביטוח הלאומי.

בהוצאת הביטוח הלאומי, הסברה ויחסי ציבור
סימן החוברת ח"ה 8
ירושלים, אייר התשס"ז, מאי 2007